

Richard Petersen

6.1.1894

14.2.1968

PROFESSOR, dr. phil. Richard Petersen, som i lige ved et halvt århundrede virkede som lærer i matematik og anvendt matematik ved Danmarks tekniske Højskole, er efter ganske kort tids svagelighed død, 74 år gammel.

Professor Richard Petersen blev cand. mag. i matematik i 1918 og knyttedes umiddelbart efter til læreanstalten som assistent ved matematikundervisningen. I de første år etter embedseksamen var han tillige assistent ved Københavns Universitet, ligesom han senere i en periode var lærer ved Søværnets Officersskole og Polyteknisk Læreanstalts Forberedelseskursus, foruden at han i en årrække var en meget søgt privatmanuduktør for polyteknikerne. Det blev dog selve Højskolen, han først og fremmest viede sit usædvanlige pædagogiske talent og sin enorme arbejdsevne, idet han med en kort afbrydelse fra 1935 til 1937, hvor han var docent ved Landbohøjskolen, virkede her lige til sin død; fra 1937 til 1954 som professor i matematik, derefter som professor i anvendt matematik og endelig, da han i 1964 var blevet emeritus, som censor, faglærer for licentiatstuderende, opponert ved doktordisputater og som forelæser og flittig deltager i studiekredse over matematiske emner ved forskellige af Højskolens laboratorier. Gennem disse mange års tilknytning til Danmarks tekniske Højskole må Richard Petersen være blevet den af alle Højskolens professorer, der har undervist flest af dens studerende, og hos alle de mange, der således har mødt ham som forelæser, har han efterladt et uudsletteligt indtryk.

Hans forelæsninger var mageløse, hans evne til at gøre stoffet klart var uovertruffen, og hans talent for at gøre indlæringen fornøjelig for tilhørerne legendarisk. Han delagtiggjorde dem i de overvejelser, der var gået forud for udfærdigelsen af den paragraf i lærebogen, som var dagens emne, og der blev ind imellem gjort rede for, hvordan han som led i forberedelsen til timen havde disponeret over tavlepladsen, således at den vigtige formel (24) efter udledelsen netop kom til at stå på den plads, som dens betydning berettigede den til.

Alt dette påskønnede de studerende, men endnu mere påskønnede de den interesse, han viste dem som enkeltpersoner. Den kunne give sig til kende under selve forelæsningen, hvor han ofte henvendte sig

direkte til én at tilhørerne, f. eks. en udenlandsk studerende, for at sikre sig, at denne trods sprogvanskelighederne helt havde forstået det gennemgåede, men især turen ud af auditoriet efter forelæsningerne blev benyttet til udveksling af bemærkninger med de studerende, som var indenfor rækkevidde. Der blev uddelt ros, når sidste uges opgavesæt var smukt besvaret, et opmuntrende ord, hvis besvarelsen havde været mangelfuld, og der blev i givet fald spurgt deltagende til, hvilke tvingende årsager det var, der havde medført, at sættet slet ikke var blevet afleveret. Efterhånden som ugen gik, blev påmindelserne om den forestående afleveringsdag hyppigere og hyppigere, og når dagen oprandt, blev det ved flittige besøg i sidegangen, hvor afleveringskasserne var anbragt, efterset, om kasserne fyldtes på tilfredsstillende måde. Studenterne forstod at værdsætte den omsorg, der på denne måde blev vist dem, og det var kun for med et venskabeligt drilleri at gengælde interessen, at de engang sammensvor sig og alle som én ventede med at aflevere opgaverne til efter sidste forelæsning, sådan at de indtil da kunne iagttage den fortvivlede professor, som atter og atter måtte gå skuffet bort fra de gabende tomme kasser. Richard Petersens anstrengelser for at lære så mange som muligt af de studerende at kende ved navn og det, at han i det hele taget viste, at de også som individer kom ham ved, hjalp til at løfte dem ud af den følelse at forladthed, som de store hold og - for provinsstudenternes vedkommende - omplantningen til den fremmede by let gav anledning til.

Straks ved Richard Petersens udnævnelse til professor i matematik i 1937 trængte en opgave sig på; lærebogen, den berømte »Bohr og Mollerup«, kunne ikke længere dække ingeniørernes stigende behov for matematiske kundskaber, og en ny bog måtte skrives. Sammen med professor A. F. Andersen, som han delte undervisningen med, gik Richard Petersen med ildhu i gang med arbejdet, og de præsterede med en hastighed af ét bind om året at færdiggøre den nye »Lærebog i matematisk Analyse«, der med den beskedne tilføjelse »2. omarbejdede udgave ved A. F. Andersen og Richard Petersen« stadig bar navnene Bohr og Mollerup på titelbladet. Til trods for den korte tid, de levnedes sig til udarbejdelsen, fremstod bogen som et mønster af gennemtænktthed, hver vending var overvejet, og hvert ord valgt med omhu. Alligevel fik den en kort levetid, fordi nye krav stadig meldte sig, og allerede ved krigen afslutning stod det klart, at en ny udgave måtte påbegyndes. Richard Petersen berettede senere, hvordan han på selve befrielsesaftenen, da Harald Bohr ringede fra landflygtigheden i Lund, sikrede sig professor Bohrs løfte om medarbejderskab, og bogen fremkom derefter med A. F. Andersen, Harald Bohr og Richard Petersen som forfattere. Richard Petersen fortalte med bevægelse om denne samtale, som man forstod knyttede ham endnu tættere end før til vennen og den beundrede lærer, men det er karakteristisk, at befrielsesglæden og glæden over den genoprettede kontakt hos Richard Petersen straks måtte udfolde sig i planer og aftaler om nyt virke. Den nye udgave blev skrevet lige så hurtigt som den foregående; i 1949 forelå fjerde og sidste afsnit, og denne udgave var kendetegnet af samme klarhed og akkuratelse som den tidligere.

Den, der har oplevet professor Richard Petersens arbejde med et manuskript, har bevaret et uforglemmeligt indtryk at den omhu, hvormed arbejdet blev udført. Når tankerne havde afklaret sig så vidt, at formuleringen på papiret var kommet i gang, var det tydeligt, at noget var i gære. Ved møderne i frokoststuen blev de indledende spørgsmål til familien en anelse mere rutineprægede, og det blev snart klart, at et manuskript lå og brændte i mappen. Det varede heller ikke længe, før den flade madpakke, hvoraf så megen energi på uforklarlig vis lod sig uddrage, blev skudt til side, og de flammegule konceptark med den sirlige skrift draget frem. Og nu gik det i forrygende tempo ned over siderne med kommentarer til de enkelte sætninger; mange, der ikke stod mål med hans krav om sproglig elegance, blev med beklagelse holdt frem, og de enkelte, der fandt nåde derfor, blev læst højt.

Når manuskriptet efter talrige omarbejdelser havde nået en tilfredsstillende form, blev det overladt - ikke til bogtrykkeren, men til fru Karen Richard Petersens strenge kritik. I sine fremstillinger fulgte professor Richard Petersen det anerkendte, pædagogiske princip at gå fra det specielle og velkendte til det almene, og når lejligheden bød sig, tilbageholdt han ikke sin misbilligelse af de nye tendenser i matematikundervisningen til at gå den modsatte vej. Som megen anden af hans kritik blev denne fremført

i en venskabeligt drillende form. Richard Petersen svarede ikke til det vulgærakademiske billede af en matematiker som en person, for hvem alene den strenge logik tæller; han gav ikke afkald på at lade sin kritik få form af en rammende betegnelse, når han fandt det fortjent, som f. eks. ved den moderne matematiks stikkende symbolflora, der hurtigt fik navnet »kileskriften«.

Da Højskolen i 1954 besluttede at oprette et professorat i anvendt matematik, var det med glæde professor Richard Petersen modtog opfordringen til at overtage det. Nye, velkomne undervisningsopgaver var dermed lagt frem, og den kontakt med teknikerne, som han satte så megen pris på, kunne udbygges. Meget af stoffet for den nye undervisning lå allerede klart i form af noter fra de frivillige forelæsninger over bl. a. operatorregning, variationsregning og partielle differentiaalligninger, som Richard Petersen under ansættelsen som professor i matematik fandt tid til jævnsides med løsningen af de øvrige opgaver.

Deltagerne i de frivillige forelæsninger vil erindre den intime stemning, der herskede ved denne undervisning. Hen på slutningen af eftermiddagen, når det trælse arbejde på tegnestuerne kunne forlades, samledes man i auditoriet, men forinden studenterne mødte frem, havde professoren indfundet sig, og tiden, indtil alle var kommet, blev benyttet til udspørgen om navne og studiefag, sådan at alle kendte hverandre, og ved små bemærkninger forsikredes man om, at de begavede spørgsmål, det var lykkedes en og anden af deltagerne at stille på benene ved tidligere lejligheder, ikke var glemt. Når den sluttede skare var fuldtallig, tog forelæsningen sin begyndelse, og undervejs blev interessen fastholdt, og selvtilliden hos tilhørerne afstivet ved, at der under gennemgangen af de tekniske eksempler hyppigt blev appelleret til den spirende ekspertise, som de deltagende anden dels studerende af forskellige retninger stolte kunne bidrage med. Professor Richard Petersen videreførte senere den elementære undervisning i anvendt matematik, idet han var medinitiativtager til den særlige, videregående undervisning i anvendt matematik for elektroingeniørstuderende, som sidenhen har sat sit spor gennem nydannelser inden for maskin- og bygningsingeniørstudiet.

Sideløbende med virket ved Højskolen underviste Richard Petersen fra 1935 ved Hærens Officersskoles specialklasse og senere ved Forsvarsakademiet, hvor man ved to gange at dispensere fra den strenge aldersgrænse sikrede sig hans medarbejderskab lige til 1967. Det glædede ham overordentligt, at mange af hans gamle elever, da denne lange lærergerning var afsluttet, samledes fra tjenestestederne rundt omkring i landet for at hylde ham.

Richard Petersen indtrådte i Akademiet for de tekniske Videnskaber i 1940 og var i en årrække medlem af dens kassekommission. Hans største indsats for Akademiets virksomhed blev dog arbejdet med forberedelsen og opbygningen af den første danske elektronregnemaskine, DASK, en indsats som i betydning kan måle sig med den, han øvede ved Lærestalten. Det var ham en uhyre tilfredsstillende at være vidne til den eksplosive vækst af Regnecentralen, der var frugten af dette initiativ, og hans dybt nationale sind fandt bekræftelse i glæden ved at se, hvordan Regnecentralens dygtige medarbejdere hævdede sig i internationalt plan med deres viden og tekniske frembringelser. Han anskuede uden tvivl arbejdet med Regnecentralen i forlængelse af virksomheden ved Højskolen, og han skjulte ikke, at det var ham en sorg, da håbet om en nærmere tilknytning mellem de to institutioner brast.

I sit videnskabelige arbejde fulgte professor Richard Petersen til at begynde med sin lærer Harald Bohr, idet han med en række arbejder - først og fremmest doktorafhandlingen fra 1933 - bidrog til den af Harald Bohr grundlagte teori for næstenperiodiske funktioner. Senere samlede hans arbejder sig om den matematiske underbygning af den især for elektroingeniørerne vigtige Heavisides operatorregning, og da han efter at være blevet emeritus fandt tid til at genoptage den videnskabelige virksomhed, var det atter denne emnekreds han tog fat på, men nu for at videreføre de arbejder af Mikusinski, som til Richard Petersens store fornøjelse pegede imod, at operatorregningens matematiske underbygning naturligst skete ganske parallelt med naturtalentet Oliver Heavisides heuristiske betragtninger.

Professor Richard Petersen fortalte ved flere lejligheder, at han engang, da han stod midt i lærergerningen, gjorde op med sig selv, om han skulle fortsætte det videnskabelige arbejde eller sætte al

sin energi ind på at formidle matematikken og dens anvendelse til ingeniørerne. Han bragte det offer at vælge den sidste opgave. Sådant som studenterne flokkedes om ham, som lærerne i de tekniske fag modtog hans udstrakte hånd, og som ingeniørerne i stort tal søgte tilbage til ham, når de havde en matematikers hjælp behov, må han have følt, at hans offer blev værdsat. Mange af hans tidligere elever bevarede kontakten med ham, og han gengældte deres trofasthed ved at indbyde dem til formfuldendt og hyggelig selskabelighed hos sig og fru Karen Richard Petersen, som han omfattede med beundring og hengivenhed, og som i et og alt støttede ham. Hos vennerne, kollegerne og hos de tusinder af studenter, han nåede at undervise, har han efterladt en mangfoldighed af smukke og muntre minder om et menneske i ligevægt med sig selv, men stadig i bevægelse mod nye mål, der altid var rede til at hjælpe, og som nød at udføre hver en pligt, han påtog sig.

Erik Hansen